

індикаторів, проте, для уникнення повторюваності варто порівняти їх з показниками рейтингової оцінки, одержаної у результаті структурного аналізу всіх підходів та показників авторських моделей, що визначені за трьохкритеріальним оцінюванням відповідності. Отже, із загальної сукупності 20 індикаторів, які включені до шести обраних моделей, з метою побудови ситуативної моделі буде використано 8, а саме: коефіцієнт співвідношення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування і поточних зобов'язань; коефіцієнт покриття зобов'язань активами підприємства; частка поточних (оборотних) активів підприємства у зобов'язаннях; частка короткострокових зобов'язань в активах підприємства; частка чистого прибутку у загальній сумі виручки від реалізації продукції; рентабельність активів за операційним прибутком підприємства; частка виробничих запасів у виручці від реалізації продукції; коефіцієнт рентабельності операційного продажу по потоку готівки.

Результати дослідження етапів діагностики та моніторингу, відбір їх індикаторів в структурі механізму життєздатності діяльності харчових підприємств спрямовані на: - формування необхідної інформаційної бази для вирішення практичних питань з позиції поліпшення фінансового стану підприємства; - підвищення рівня ефективності виробництва; - проведення контролю за процесом розробки і впровадження збалансованої системи показників, підвищення ступеня оперативності в оцінці економічних процесів; - розробку і реалізацію стратегії розвитку, покращення якості стратегічного управління і планування на промислових підприємствах.

Джерела та література

1. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: [навч. посіб.] / [Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижиков, та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 100 с.
2. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства / [М. О. Кизим, К. М. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копчак]. – Х.: Видавничий Дім "ІНЖЕК", 2009. – 144 с.

Дорошенко Г.О.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН У РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Вступ. Нерівномірність розвитку регіональних соціально-економічних систем держави та посилення конкуренції між регіонами вимагає особливого підходу до державного регулювання економічних процесів, використання різних інструментів регулювання конкурентних відносин між регіональними соціально-економічними системами країни. Ринкові відносини в період свого формування ще не створили належних умов для розвитку конкуренції і це вимагає постійного державного втручання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток регіональних економічних систем в ринкових умовах потребує постійної переоцінки стану і функцій кожної регіональної соціально-економічної системи в системі функціонування економічного простору, у якому мають бути прийняті рішення, які забезпечують умови їх стійкого розвитку. При цьому варто враховувати певні процеси і явища, що зумовлюють зміни характеру поведінки регіональних управлінських структур. Замість галузевої спеціалізації, жорстко регламентованих інвестиційних процесів і бюджетно-фінансових процесів ринок зумовлює прагнення кожного суб'єкта держави до самоствердження, до вибору економічної структурної побудови, спроможної забезпечити його надійне становище в умовах ринку. Будь-яке рішення, пов'язане із взаємодією між регіонами, оцінюється рівнем економічної вигоди та можливості досягнення фінансово-бюджетної стабільності, а також реалізації стратегічних задач регіонального соціально-економічного та екологічного розвитку. Важливу роль у формуванні теоретичних концепцій багато уваги приділяється питанню конкурентоспроможності. У своїх працях це питання вивчали класики економічної думки - А.Сміт, Д.Рікардо, Дж.Міль та ін. Проблеми підвищення конкурентоспроможності детально проаналізовано в наукових публікаціях І.Ю.Юзвішин, В.А.Горбатов, А.А.Тихомиров, Б.П.Івченко та ін.

Формулювання цілей. Основною метою статті дослідження організаційно-економічного інструментарію регулювання конкурентних відносин у регіональній економічній системі.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать результати аналізу літературних джерел, одні науковці зосереджували увагу на розгляді інструментів регулювання внутрішньорегіональної конкуренції, інші – акцентували увагу на інструментах регулювання конкуренції між регіонами. Через це, пропонується розглядати інструменти регулювання конкурентних відносин між регіональними соціально-економічними системами держави в комплексі, так як вони не можуть існувати відокремлено один від одного. Отже, розподілимо ці інструменти на дві групи: 1 група – інструменти регулювання конкурентних відносин між регіональними соціально-економічними системами держави; 2 група – інструменти регулювання конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи (регіону).

Інструменти регулювання конкуренції між регіонами спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку кожного регіону країни, зменшення диференціації у рівнях конкурентоспроможності регіональних економічних систем держави, на запобігання монополії з боку окремих регіональних соціально-економічних систем, що дозволить забезпечити безпечний розвиток кожного регіону країни. Інструменти на рівні регіону – спрямовані на його саморозвиток через виявлення точок росту.

За напрямом впливу виділяють внутрішньорегіональні, міжрегіональні в межах країни та міжрегіональні між різними країнами. Використання тарифних методів передбачає систему обмежень як форму захисту інтересів регіональних соціально-економічних систем держави та як інструмент

регулювання міжнародної торгівлі. Держава має використовувати елементи протекціонізму, спрямовані на захист від іноземної конкуренції слабких галузей економіки, які є неконкурентоспроможними на міжнародному ринку.

Тарифне регулювання здійснює вплив на розвиток економіки регіональних соціально-економічних систем держави та їх конкурентоспроможність. Це вплив проявляється у тому, що:

- виступає інструментом захисту щойно освоєних видів економічної діяльності регіональних соціально-економічних систем держави;
- виступає засобом стимулювання розвитку національного виробництва;
- виступає важливим джерелом поповнення бюджетних доходів як держави в цілому та і її регіональних соціально-економічних систем зокрема.

Чільне місце в системі тарифного регулювання міжнародної конкуренції посідає тарифна ескалація, яка передбачає зростання ставки тарифу в міру просування від сировини до готової продукції та дозволяє захистити виробників готової продукції від зовнішньої конкуренції.

Розглядаючи досвід Німеччини, варто відмітити, що вона здійснює заохочення експорту як джерела валюти і сприяння такому імпорту, який через насиченість внутрішнього ринку і зміцнення купівельної спроможності національної валюти забезпечує сприятливий валютний курс. Підтримка курсу неможлива без підтримки позитивного торгового і платіжного балансу.

Нетарифне регулювання передбачає обмеження ввезення (вивезення) товару через квотування та ліцензування видів міжнародної діяльності, а також використання технічних бар'єрів з метою недопущення імпорту неякісного продукту.

Використання технічних бар'єрів через дотримання національних стандартів, наявності відповідних сертифікатів якості тощо здійснюють суттєвий вплив на підвищення рівня конкурентоспроможності регіональних економічних систем держави. Вони не дають змоги проникненню на ринок продукції низької якості, в той же час зберігаючи здоров'я нації, захищаючи навколишнє середовище від екологічно небезпечної продукції.

Чільне місце в системі міжрегіональних інструментів посідає прогнозування рівнів розвитку регіональних соціально-економічних систем держави. Воно включає найважливіші напрями діяльності регіону та дозволяє розробити стратегію та політику розвитку регіональних господарських систем. Головне призначення прогнозування полягає в аналізі, оцінці та виявленні основних закономірностей і тенденцій економічного розвитку регіональної господарської системи, передбаченні змін впливу чинників на підвищення рівня конкурентоспроможності регіональних економічних систем держави, створенні наукової бази для розробки державної регіональної політики [1]. Воно спрямоване на обґрунтування тенденцій розвитку соціально-економічних процесів, визначення проблем, які варто вирішити в майбутньому.

Прогнозування конкурентоспроможності регіональних економічних систем держави являє собою передбачення ситуації, яка може скластись в перспективі залежно від реалізації як державної регіональної політики так і регіональної політики. Прогнози на основі наявних тенденцій діяльності регіональних соціально-економічних систем держави дозволяють визначити майбутній рівень їх конкурентоспроможності та активізувати участь держави у розвитку тих регіональних соціально-економічних систем, в яких спостерігається низький рівень конкурентоспроможності. Завдяки цьому, державні органи управління мають змогу спрямувати ресурси у слабозрозвинені регіони з метою зменшення асиметрії у рівнях конкурентоспроможності регіональних економічних систем держави.

За рівнем конкурентоспроможності пропонується розділити інструменти, спрямовані на формування, забезпечення та підвищення рівня конкурентоспроможності. В основі вибору даних інструментів покладено факторну теорію та теорію технологічного прориву.

Варто відмітити, що регіони, які мають низький рівень конкурентоспроможності, не в змозі вступати у конкурентну боротьбу з більш розвиненими регіонами і постійно потребують державної підтримки у вигляді дотацій, субсидій тощо. Тому державна регіональна політика має бути спрямована на стимулювання розвитку регіональних соціально-економічних систем із низьким рівнем конкурентоспроможності, наприклад за рахунок фінансування інноваційних проектів, що мають важливе значення у формуванні їх конкурентоспроможності. В іншому випадку, регіон не буде зацікавлений у саморозвитку та прагнути до підвищення його конкурентоспроможності.

Серед інструментів регулювання процесів формування конкурентоспроможності регіональних економічних систем можна виділити наступні, як розробка програм підтримки регіональних соціально-економічних систем із низьким рівнем конкурентоспроможності, вироблення чіткого порядку формування, розгляду, затвердження, фінансування та контролю за виконанням програм підтримки регіональних соціально-економічних систем із низьким рівнем конкурентоспроможності, забезпечення фінансової допомоги на основі прямих державних інвестицій та трансфертів з державного бюджету, встановлення спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності для господарських суб'єктів, що реалізують проекти в пріоритетних видах економічної діяльності регіону, створюють нові робочі місця; поширення дії інвестиційного податкового кредиту на підприємства регіонів із низьким рівнем конкурентоспроможності, які функціонують переважно в інноваційних секторах тощо. Отже, це вимагає запровадження особливих механізмів бюджетної, грошово-кредитної, інноваційної та інвестиційної політики. Основними завданнями держави, в цьому напрямку є стимулювання ефективного використання їх внутрішнього природного, економічного, наукового, трудового потенціалу; підтримка соціальної активності та мобільності населення;

створення максимально сприятливих економічних, правових та інституційних умов у їх межах для прискорення формування і ефективного функціонування нових господарських суб'єктів; забезпечення належного соціального захисту населення [2]. Використання даних інструментів дозволить підприємствам регіону вийти із важкого економічного становища, стабілізувати діяльність, використати наявні можливості; забезпечити розвиток „точок” економічного зростання регіону; сформувати конкурентні переваги та конкурентоспроможність регіональної соціально-економічної системи (регіону) в цілому.

Державна підтримка регіональних соціально-економічних систем із низьким рівнем конкурентоспроможності через фінансову допомогу здійснюється як в інтересах самих регіональних соціально-економічних систем, так і в інтересах держави в цілому, так як проблеми в цих регіонах призводять до зниження національної конкурентоспроможності. Фінансова допомога регіонам із низьким рівнем конкурентоспроможності передбачає пряму державну підтримку у вигляді міжбюджетних трансфертів [3]. Слаборозвинені регіони одержують із державного бюджету трансферти у вигляді державних субвенцій, дотацій, субсидій. Отже, здійснюється перерозподіл доходів від високорозвинених регіональних соціально-економічних систем до менш розвинених. В деяких країнах діють своєрідні компенсаційні системи, при яких різниця між встановленим мінімальним розміром доходної бази і фактичними доходами відсталих регіонів дотується їм через державний бюджет за рахунок регіональних соціально-економічних систем, в яких такий мінімум перевищується [3]. Проте перерозподілені кошти дуже часто попадають не у фонд розвитку, а у фонд споживання, що не сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності. Тому фінансова допомога має бути спрямована на розвиток інфраструктурного забезпечення, інноваційно активних виробництв, тобто пріоритетних видів економічної діяльності регіону.

Проте, фінансова допомога має здійснюватись лише на початковому етапі економічного розвитку регіональної господарської системи (на етапі формування конкурентоспроможності), виходу його з кризового стану, а він, в свою чергу повинен прагнути до самостійного розв'язання проблем та пошуку пріоритетних напрямів підвищення його конкурентоспроможності.

Фінансове забезпечення регіону є однією із визначальних умов його саморозвитку і залежить не лише від розподілу та перерозподілу певного обсягу фінансових ресурсів, а і від наповнюваності місцевих бюджетів.

За змістом виділено наступні інструменти як економічні та організаційні.

Особливого значення набуває роль держави у сфері фінансів. Першочерговим завданням є правове регулювання стабільності фінансової системи – банків, пенсійних, страхових фондів, брокерських контор, інвестиційних компаній, фондових бірж тощо, яка забезпечує платіжні послуги, розміщує кредити, мобілізує заощадження. Держава відіграє провідну роль у створенні фінансових інститутів для управління складними фінансовими операціями [4].

Провідне місце в системі регулювання економіки держави та її регіональних соціально-економічних систем, створення сприятливого фінансового середовища для швидкого розвитку ринкових відносин належить бюджету. Саме бюджет є невід'ємною частиною ринкових відносин і водночас важливим інструментом реалізації державної політики. Держава через перерозподіл фінансових ресурсів між регіонами, встановлює оптимальні взаємовідносини між державним і місцевими бюджетами, створює можливості забезпечення збалансованості місцевих бюджетів та конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи (регіону) в цілому.

Бюджету належить важлива роль у фінансовій системі держави. Через бюджет здійснюється фінансування заходів економічного і соціального розвитку, що мають як загальнодержавне так і регіональне значення. За його допомогою перерозподіляється частина фінансових ресурсів між адміністративно-територіальними одиницями України з метою удосконалення структури суспільного виробництва і забезпечення соціальних гарантій населенню [4]. З огляду на це, бюджет є важливим інструментом регулювання конкурентних відносин між регіональними соціально-економічними системами держави.

На теперішній час актуальною проблемою внутрішньодержавної фінансово-бюджетної системи є постійний дефіцит бюджету та побудова, взаємозв'язок і формування взаємовідносин між центральними і місцевими бюджетами для забезпечення їх державного регулювання. Так, постійний дефіцит бюджету негативно чинить вплив на забезпечення конкурентоспроможності регіональних економічних систем країни. Це обумовлено відсутністю коштів у держави на фінансування пріоритетних видів економічної діяльності, розвиток яких дав би можливість наростити експортний потенціал регіону та відповідно забезпечити належний рівень його конкурентоспроможності.

Досягнення ефективності функціонування бюджетної системи вимагає розширення самостійності регіональних органів влади. Значну частину доходів місцеві бюджети отримують за рахунок податків, надходження яких залежать від підйомів та спадів ділової активності господарських суб'єктів. Що стосується видатків то, як правило, у віданні центрального уряду залишається утримання армії, виплата національного боргу, сприяння розвитку науки і техніки та низка капіталовкладень державного значення. Всі інші питання вирішують і фінансують місцеві органи влади, тому що вони більш чутливі до реальних потреб економіки регіональної господарської системи та потреб своїх громадян. Отже, законодавчо оформлене розмежування функцій по владній вертикалі в державі та податкових надходжень між бюджетами різних рівнів для їх реалізації – цілком необхідний елемент сучасної бюджетної системи та побудови системи управління в державі. Тому вкрай потрібно сформувати та законодавчо закріпити державний механізм формування бюджетів як на рівні регіональних соціально-економічних систем, так і на рівні держави в цілому. При цьому органи державної влади при розробці програмних документів і заходів

економічної політики, розподіляючи асигнування з державного бюджету, мають направляти ресурси в першу чергу на формування найменш розвинених детермінантів конкурентних переваг регіональних соціально-економічних систем.

За інтенсивністю конкуренції запропоновано виділити інструменти, спрямовані на активізацію та стримування конкурентних відносин між регіональними соціально-економічними системами держави.

Розглядаючи зміст інструментів регулювання конкурентних відносин між регіональними соціально-економічними системами держави, варто зауважити, що окремі із них (міжбюджетні трансферти), спрямовані на вирівнювання рівнів розвитку регіональних соціально-економічних систем держави. Проте вважаємо, що політика, спрямована на вирівнювання рівнів розвитку регіональних соціально-економічних систем держави, не є актуальною, так як вона не зацікавлює як слабкорозвинені регіони так і високорозвинені до пошуку подальших шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності, зменшуючи, при цьому, рівень розвитку конкурентного середовища регіональних соціально-економічних систем держави в цілому. Так, для слабкорозвинених регіональних соціально-економічних систем будуть відсутні стимули для подальшого розвитку за рахунок одержання пільг на сплату податків, дотацій, субсидій або інших інструментів, а для високорозвинених – за рахунок надання цих коштів, які могли б залишитись на рівні регіону для підвищення його конкурентоспроможності.

Висновок. Інструментами, що регулюють інтенсивність конкуренції є інвестування пріоритетних видів економічної діяльності регіону та міжбюджетне вирівнювання. При недостатній наявності власних фінансових ресурсів задля усунення кризових явищ в економіці регіону одним із найефективніших джерел фінансування є інвестування. Активізація інвестиційної діяльності дозволяє усунути процес депресії регіону через оновлення морально застарілого основного капіталу; впроваджувати найновіші досягнення науки та техніки.

Джерела та література

1. Глівенко С.В. Економічне прогнозування: Навчальний посібник / Глівенко С.В., Соколов М.О., Теліженко О.М. – Суми.: ВТД „Університетська книга”, 2004. – 207 с.
2. Писаренко С.М. Конкурентоспроможність регіонів в умовах трансформаційної економіки / Писаренко С.М. // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – Донецк.: ДонНУ, 2005. – 1165 с.
3. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення: [Монографія] / Герасимчук З.В. Вавдіюк Н.С. – Луцьк: Надтир'я, 2006. – 244 с.
4. Побурко Я.О. Часткові та комплексні статистичні оцінювання внеску регіонів України у соціально-економічний розвиток держави / Побурко Я.О., Данилко В.К., // Регіональна економіка. – 2004. – №3. – С.121-139.

Машлякевич А.О.

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Вступ. Нинішня економічна ситуація сприяє розвитку перспективного напрямку якнайшвидшого відновлення якісного потенціалу АПК - аграрного лізингу, що забезпечує необхідну системну техніко-технологічну модернізацію аграрного виробництва в прискореному режимі. Активізація розвитку лізингових відносин в АПК можлива тільки при інвестиційній, організаційній і правовій підтримці держави. В Україні відбулися глибокі зміни в правових аспектах. На новій економічній і правовій основі розвивається аграрний лізинг як механізм державної підтримки АПК у реалізації програм розвитку сільського господарства й регулювання ринків сільськогосподарської продукції, сировини й продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ситуація, що склалася в аграрній галузі, зумовлює необхідність пошуку нових форм фінансування інвестиційної діяльності аграрних підприємств з метою формування та розвитку ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки України, серед яких важливе місце посідає лізинг. Серед дослідників та їх останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми та звернено увагу на дослідження цього фінансового інструменту, можна виділити праці А. Н. Внукової, В. Газмана, П. Гайдуцького, В. Горемікіна, О. Гриценка, М. Дем'яненка, В. Івашкіна, Н. Кобатової, В. Кузьміна, Д. Лелецького, М. Лобаса, І. Луціва, В. Лященко, В. Кочеткова, В. Міщенко, О. Ольховікова, В. Овчинникова, Г. Підлісецького, Л. Прилуцького, П. Саблука, О. Слав'янської, Ю. Сосюрко, Є. Чекмарьової, Х. Шпітлера та інших науковців.

Ціль роботи. Метою статті є дослідження основних напрямків розвитку лізингу в аграрній сфері України.

Виклад основного матеріалу. Лізинг як економічна категорія характеризує його суб'єктів, об'єктів і характер зв'язків суб'єктів із приводу використання об'єктів. Як економічне явище він має у своєму складі суб'єкти, що вступають у певні відносини один з одним, наділені певними інтересами, і об'єкт, специфічний тільки для даної виробничої відносини (засоби виробництва, що є предметом уваги суб'єктів, що вступають у відносини із приводу їх присвоєння й використання). Як суб'єкти у лізингові відносини вступають підприємства, що виробляють засоби виробництва; лізингові компанії, що купують засоби виробництва у власність і передають їх сільгосптоваровиробникам в оренду на умовах платності й терміновості